

Šiame numery:

Pasiukojantis kentėjimas ir poetas Vytautas Mačernis. Vilniaus universiteo reikšmė Lietuvai pirmaisiais dviem jo veiklos šimtmečiais.

Petro Klimo atsiminimus beskaitant, Alfonso Tyruolio 70 metų amžiaus sukaktis ir jo naujieji eilėraščiai.

Nauji leidiniai.

Kultūrinė kronika.

Kertinė Parastė

Pasiukojantis kentėjimas ir poetas Vytautas Mačernis

Spalio mėn. 20 dienos sekma-dienio mišiose mes susitikome su viena paslaptingiausių žmo-gaus gyvenimo apraiškų, būtent su žmogaus kentėjimu vieno už kitus. Tai yra ne tik pilna tam-sos žmonijos paslaptis, bet kartu tai yra labai skaudus gyvenimo re-alybė. Tačiau, šalia to, tai yra tokia paslaptis, kuri kitus žmones dažnai laimingais.

Pirmojo skaitymo pabaigoje girdėjome šiuos pranašo Izaijo žodžius apie kenčiantį už kitus žmogų: „Savo kentėjimu mano tarnas daugelį padarys teisais, prisiimdams jų kaltes“. Taigi, kentėjimas, nors būdamas blo-gybė savyje, turi galimybės ken-čiančio žmogaus gerumą kažkam perkelti kitiems ir suteikti jiems palaimos.

Kaip tai atsitinka, mes negali-me nei lengvai patirti, nei tos patirties aptarti. Dar platesnį kentėjimo už kitus vertybės ma-tavimą mes galėjome įžvelgti evangelijoje, kuri pasakoja apie dviejų apaštalų norą būti pir-maisiais kitų apaštalų tarpe. Jė-zus, atsakydamas į jų pretenzija, norą būti kitų priešakyje suveda į sugebėjimą kentėti. Jis paaiški-na, kad vadovavimas kitiems iš tikrųjų yra kitiems tarnavimas, kaip sakant kentėjimas už ki-tus. Ir evangelija baigiasi žo-džiais, kurie atidengia kentėjimo, net iki mirties, prasmę Kristaus asmenyje: „Juk ir žmogaus Sūnus atėjo... kad savo gyvybės kaina daugelį išpirktų“.

Šie žodžiai visus mus verčia susimąstyti savo nežvelgiama pa-slaptybi. Kodėl vieno žmogaus kentėjimas gali būti palaimingas kitiems? Kodėl žmonijos gerovė priklauso nuo tokios gerbūvio priešingybės, kaip kentėjimas ir mirtis?

Kaip nesuprantama atrodytų jums ir man ši žmogiškos kančios palaima net kitiems, tačiau ne-galima sakyti, kad jos realumo

pėdsakų mes negalime užčiuopti žmonių gyvenime.

Štai jaunas miręs mūsų poetas Vytautas Mačernis (nuo jo žu-vimo šiemet spalio mėn. kaip tik suejo 35 metai) savo išgyve-namą skausmą taip pat supranta kaip kitų žmonių laimę. Jis sako: „Meilė jums, o kentėjimas man. / Jūsų laimei aš ji subran-dinsiu“ (Vytautas Mačernis „Po-ezija“, 62 psl. Chicago, 1961 m.). Iš kur pas Mačernį sąmonė, kad jo kentėjimas kitiems žmo-nėms neša laimę? To mes nega-lime sužinoti. Mes taip pat nega-lime iš kančios kilusios palaimos kelių į kitus žmones nužymėti aiškiais kelio ženklais. Tačiau tai geba suvokti poetiška siela.

Vytauto Mačernio atstojamoji kančia už kitus žmones nėra at-sitiktinis jo poezijos bruožas. Ji yra nuolatinė jo dvasios apa-raiška. Labai įdomu pastebėti, kad, kai jis mąsto apie „vienin-telį karalių“, jie sako, kad „jo širdis už milijonus plaka“ (ibid., 68 psl.).

Daug žmogiško gyvenimo gel-mių prišaukia atstojamojo ken-tėjimo už kitus tema. Tai yra aukščiausia žmogaus meilės ki-tiems išraiška. Ir mes negalime į jas čia leisti. Mačernio poezi-ją mums iškelia, kad ir karalius yra kenčiantis. Tai faktiškai yra Kristaus pamokymo apie vyres-niškumą savita poeto išraiška.

Bet grįžkime dar prie minėtojo sekmadienio mišių teksto ir būtent — prie antrojo skaitymo. Ten mes girdėjome kalbant apie vyriausiąjį kuniga, kaip malonės tarpininką žmonėms. Kunigo pa-grindinis bruožas, kaip žinome, taip pat yra aukojimas, t.y. kažko vertingo atidavimas. Kunigai tai atlieka pakartojimo būdu, bū-tent, atlikdami mistiškai Kristaus kentėjimą už kitus. Mes, mūsų laikų žmonės, neturime lengvo priėjimo prie šios paslapties su-gratimo. Mums ji palengvina Vy-

PETRO KLIMO ATSIMINIMUS BESKAITANT

DR. D. KRIVICKAS

Petras Klimas, iš MANO AT-SIMINIMŲ. Išleido Juozas Kapo-cius, 1979 m. Leidinys didesnio formato, kietais viršeliais, 416 psl., kaina — 12 dol., gaunamas ir „Drauge“.

Kiekvienas, kuris domisi Lie-tuvos valstybės atkūrimo isto-rija, P. Klimo knygoje „Iš ma-no atsiminimų“ ras daug me-džiagos, nušviečiančios Lietu-vos Tarybos veiklą ir josios pastangas atkurti laisvą, nepri-klausomą, lietuvišką Lietuvą. Tai ne eilinė atsiminimų kny-ga, bet gyvas liudijimas asmens, kuris pats aktyviai dalyvavo Lietuvos Tarybos darbe, ir vė-liau, atkūrus nepriklausomą Lietuvą, įsijungė į josios diplo-matinę tarnybą. Šie atsimini-mai yra ypač svarbūs šiuo me-tu, kada okupuotosios Lietuvos komunistų propagandistai visais būdais stengiasi suniekin-ti Lietuvos Tarybos, o vėliau Val-sybės Tarybos, darbą ir ypač Vasario 16 d. nepriklausomy-bės paskelbimo aktą, skelbdami: „Taigi, vasario 16 d. aktas nei teoriniu, nei politiniu požiūriu nebuvo Lietuvos nepriklausomybės siekimo dokumentas“. (P. Vitkauskas. Lietuvos Tary-bų Respublikos sukūrimas 1918 — 1919 metais. Vilnius, 1978, p. 66). Iš to žinoma, daryda-mi išvadą, kad tikrieji Lietuvos valstybės kūrėjai buvo komu-nistai su V. Kapsuka, didžiurisko štabo lydimas... jis tada mums pareiškė... Lietuvoje turi būti pastatyta bendra visai Rusijai Tarybų valdžia. Jis visai nerau-do ir pokalbį pasaldino tokia greitosios pagalba priemonė: „Aš matau Lietuvoje dar daug maisto produktų, kuriuos tu-tuojaun reikės gabenti į Rusiją. Tvarkai palaikyti atvykę iš Ru-sijos apginkuoti pulkai...“ (178-9 psl.).

„Liaudies troškimas“ Lietu-voš liaudis tada taip pat suži-nojo iš pabarstytų lapelių. Gruo-džio mėn. 16 d. buvo pėdary-tas mitingas „Soldatenrato“ glo-boje. Paskui Jurgio prospektu pradėjo demonstracija, kurioje dominavo žydiški veidai. Vis-kas, žinoma, panrusiška, nors „spiritus movens“ tame sambū-ryje buvo Ekdikevičius ir Do-maševičius“.

„Viename mitinge Vilniuje, lapkričio mėn. 12 d. dr. Domaševičius“ (Nukelta į 4 psl.)

tauto Mačernio poezija. Ji su-pranta ir išreiškia, kad vieno žmogaus kentėjimas mums neat-sekamais keliais gali nešti laimę kitiems.

Sekant Mačerniu, reiktų ir mums giliau įsimąstyti į atstoj-a-mojo kentėjimo prasmę. Šitai mums padėtų suprasti, kad ti-

liškai ištirtu gyvenimu“ (240—241 psl.).

Į akciją prieš Tarybos veik-lą atkurti nepriklausomą Lie-tuvą įsijungė visi Lietuvos priešai, skaitome atsimini-muose:

„Lietuvos valstybiškumo prie-šininkams atsivėrė proga tal-kauti vokiečiams, varantis prieš Tarybą, kaip kuriamąjį Lietu-vos nepriklausomybės organą. Ranka ir ranką čia ėjo tiek rau-donieji, tiek baltieji ekspansio-nistai arba didžiųjų aglomeratų imperialistai, kurie negalėjo pa-kęsti atskiros Lietuvos, kaip Vokietijos alldeshtschai, kaip buvusios Rusijos gelbėtojai, kaip Lenkijos tradicininkai. Jau netrukus po vasario 16 d. akto mes pajutome tą audrą“ (165 psl.).

„Prarasta senąja imperijos inercija naujoji Rusija ėjo į bu-vusias provincijas tik nauja 'pravoslavija'. Taip bent mums pasivadinavo rusų armijos vėr-lumas ir paskuba. Gruodžio mėn. pradžioje Vokietijos ar-mijai išbėgus iš Livonijos ir Kuršo šiaurės Dauguvos, be-matant čia suplūdo Rusijos pulkai iš įvairių 'morodų' mi-šinio, bet rusiška komanda, ir čia jau paskelbė Rusijos sude-tyje Estų ir Latvų respubli-kas... Maždaug tuo pačiu me-tu pasirodė Vilniuje Mickevi-čius - Kapsukas, didžiurisko štabo lydimas... jis tada mums pareiškė... Lietuvoje turi būti pastatyta bendra visai Rusijai Tarybų valdžia. Jis visai nerau-do ir pokalbį pasaldino tokia greitosios pagalba priemonė: „Aš matau Lietuvoje dar daug maisto produktų, kuriuos tu-tuojaun reikės gabenti į Rusiją. Tvarkai palaikyti atvykę iš Ru-sijos apginkuoti pulkai...“ (178-9 psl.).

„Liaudies troškimas“ Lietu-voš liaudis tada taip pat suži-nojo iš pabarstytų lapelių. Gruo-džio mėn. 16 d. buvo pėdary-tas mitingas „Soldatenrato“ glo-boje. Paskui Jurgio prospektu pradėjo demonstracija, kurioje dominavo žydiški veidai. Vis-kas, žinoma, panrusiška, nors „spiritus movens“ tame sambū-ryje buvo Ekdikevičius ir Do-maševičius“.

„Viename mitinge Vilniuje, lapkričio mėn. 12 d. dr. Domaševičius“ (Nukelta į 4 psl.)

kinčiųjų kentėjimas Lietuvoje turi palaimingos prasmės ir mums. Iš kitos pusės, ta pačia proga mes turėtume stiprinti sa-vyje atstojamojo kentėjimo są-monę ir nebūti pernelyg nekant-rūs ir priekaištingi, kai mums patiems tenka kentėti.

V. Bgd.

Skulptoriaus Vytauto Kašubos sukurtas medalis paminėti Vilniaus universiteto 400 metų sukaktį. Medalis išleido Los Angeles Lietuviskai skautai filistateliai.

Vilniaus universiteto reikšmė Lietuvai pirmaisiais dviem jo veiklos šimtmečiais

Paulius Rabikauskas

(Paskaita, skaityta 1979 m. liepos 23 d. Europos lietuvių XXVI Studijų savaitės dalyviams universitetiniame Louvain-la-Neuve miestelyje, Belgijoje).

Apie Vilniaus universitetą galima daug kalbėti. Besigilinant į jo praeitį, į pereitų amžių istorijos šaltinius, vis galima rasti naujų, lig šiol nežinotų dalykų arba geriau, tiksliau nušviesti jau žinomuosius. Tačiau, atrodo, šia proga bus naudingiau ne tiek nagrinėti atskirus universiteto raidos aspektus, kiek mesti bendresnį žvilgsnį į tam tikrą jo veiklos laikotarpį. Todėl šiai savo paskaitai parinkau tokį pavadinimą: „Vilniaus universiteto reikšmė Lietuvai pirmaisiais dviem jo veiklos šimtmečiais“.

Šios Studijų savaitės programoje mano paskaita įrašyta: „Vilniaus jėzuitų kolegija, 1579-1773 m.“. Esu kaltas, kad laiku neda-viau jos tikslaus pavadinimo. Bet nenorė-čiau visiškai pateisinti rengėjų duotame pavadinime universiteto vardo nutylėjimą. Ankačiau kai kurie, kalbėdami apie jėzuitų vadovaujamą Vilniaus akademiją, nenorė-davo jai pripažinti universiteto titulo. Kita panašia proga, kai 1967 m. Huettensfelde kartu su Studijų savaitė vyko ir LKM Akademijos suvažiavimas, apie tai plačiau kalbėjau ir, manau, įrodžiau, kad žodžiai „akademija“ ir „universitetas“ anais laikais dažnai būdavo vartojami kaip sinonimai, nes humanistams labiau patiko senosios Graikijos žodis „akademia“ negu viduramži-nis lotyniškas „universitas“, kuris be to buvo daugiareikšmis žodis, daugiau supran-tamas plačia „bendruomenės“ prasme. Dėl to dar šiandien, pvz. Italijoje, nesakoma paprastai „Universita di Roma“, bet oficia-liai rašoma „universita degli Studi di Roma“.

(Nukelta į 2 psl.)

Vilniaus universiteto reikšmė Lietuvai

(Atkelta iš 1 pusl.).

minas šiame kontekste reikšia maždaug tai, ką mes vadiname mokykla, ją plačiai suprantant, tačiau dažniausiai iš jos išskiriamą mūsų pradžios mokyklą; kitaip sakant, „collegium“ galėjo reikšti mokyklą įvairiuose jos laipsniuose: trijų klasių vidurinę mokyklą, pilną gimnaziją, aukštąją mokyklą be universiteto titulo ir pagaliau patį universitetą. Pvz. yra žinomas vardas „Collegium Romanum“, — taip buvo vadinamas iki pat mūsų XX amžiaus jėzuitų universitetas Romoje. Kolegijos titulą turi dar šandien garsūs jėzuitų universitetas Bostone, Jungtinėse Amerikos Valstybėse, vadinamas „Boston College“. Atrodo, daug kas pamiršta, kad Lietuvoje jėzuitų provincijoje anuomet buvo kolegijų, kur, panašiai kaip Vilniuje, būdavo dėstoma filosofija ir teologija, tačiau tokių kolegijų niekas ne laikė ir nelaiko universitetais, nes joks visuotinis autoritetas joms tokio titulo nesuteikė. Tokia kolegija su pilnu teologijos ir filosofijos kursu, bet be universiteto titulo buvo Varšuvoje (kuri iki 1758 metų priklausė Lietuvos jėzuitų provincijai), taip pat Braunsbergo (Rytprūsioje), Pinske ir kai kuriais laikotarpiais kitose vietose. Lenkijos jėzuitų provincija turėjo kelias panašias neuniversitetines kolegijas, o savo universiteto visiška neturėjo. To nežinodami, ne vienas istorikas, mūsų kultūros praeities tyrinėtojas, gerokai suklusta: užtikę šaltiniuose kokią Lietuvos jėzuitų buvus filosofijos ar teologijos profesorium, ji be niekur nieko laiko Vilniaus universiteto profesorium, kai tuo tarpu jis galėjo šiuos dalykus dėstyti Varšuvoje, Braunsberge, Pinske ar kur kitur ir niekuomet nedėstyti Vilniuje.

Tačiau gana šių įvadininių pastabų! Eikime prie pačios temos — prie senojo Vilniaus universiteto reikšmės Lietuvai.

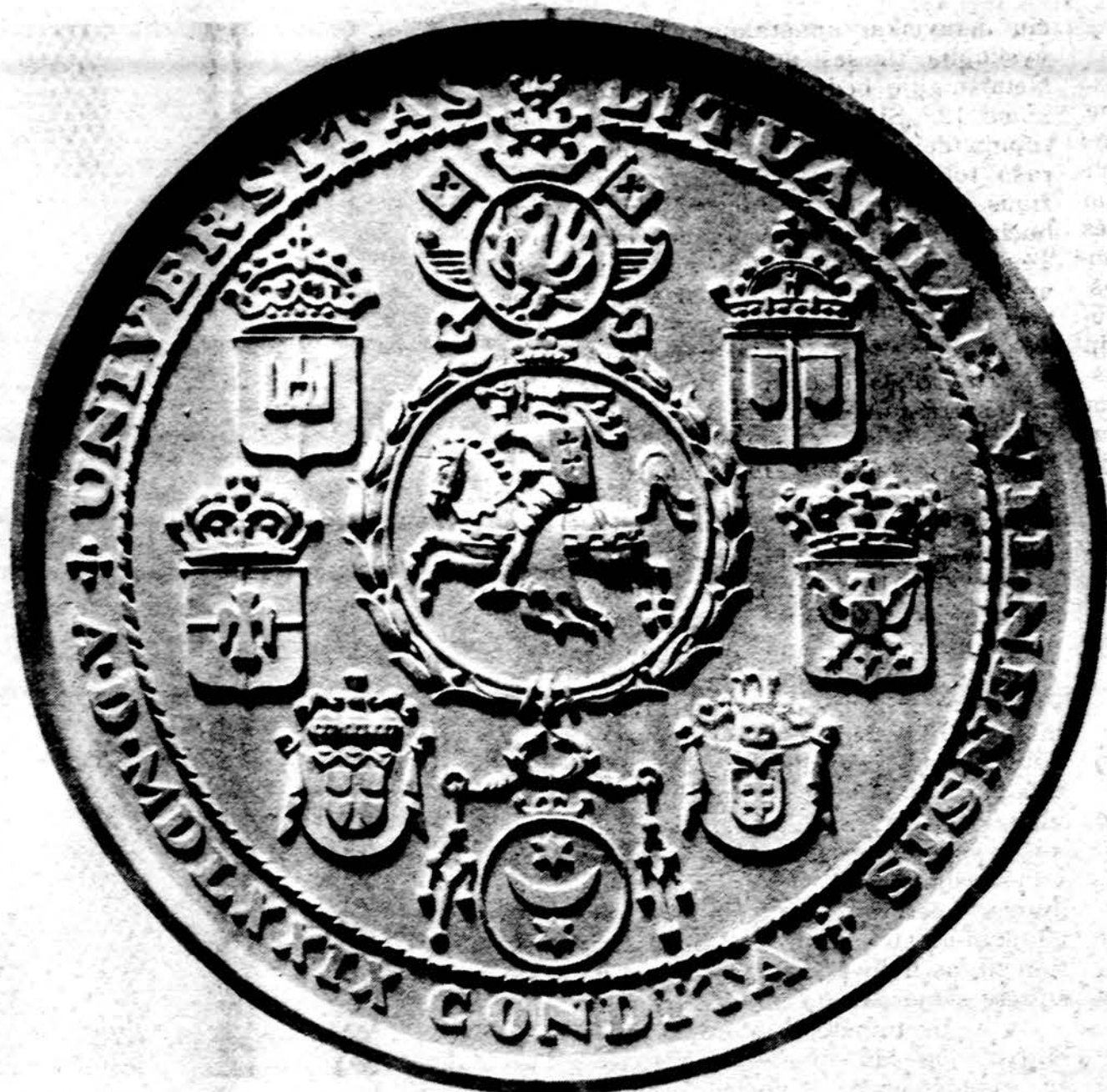
karalystei Krokuvos akademija, tuo turėjo būti Lietuvos didžiajai Kunigaikštystei steigiamoji Vilniaus akademija. Karaliaus diplome kaip tik tai turima mintyje, kai pakartotinai pabrėžiama, kad Vilniaus universitetui suteikiamos tos pačios teisės, laisvės ir privilegijos, kokias turi Krokuvos universitetas. Dar svarbiau šiuo atžvilgiu tai, kad Vilniaus universitetą įsteigė patys lietuviai. Istoriografijoje įprasta universiteto įsteigėjų laikyti karalių Steponą Batorą. Šią daugiau politiniais sumetimais lenkų skelbiamą pažiūrą be kritikos perėmė ir lietuviai istorikai. Ji, žinoma, parankesnė ir dabartiniam Lietuvos šeiminkams, nes atkrinta visi keblumai paaiškinti, kaip tamsi ir reakcinė Bažnyčia, vyskupai ir vienuoliai būtų galėję atlikti mūsų kultūros istorijoje tokį reikšmingą vaidmenį.

Tačiau istorijos šaltiniai nepalieka jokių abejonių. Pagrindiniuose universiteto įsteigimo dokumentuose jo fondatorium nurodomas Vilniaus vyskupas Valerijonas Protasevičius. Jam prašant karalius suteikė Vilniaus jėzuitų kolegijai universiteto teises. Jo kaip fundatoriaus ir prašytojo vardas įrašytas ir į popiežiaus Vilniui duotą universitetinę bulą. Ne jėzuitai, o Vilniaus vyskupas, kaip už viską atsakingas asmuo, aiškino 1579 m. vasarą popiežiui dėl karaliaus privilegijos iškilusias sunkenybes. Tačiau svarbiausia, kad visur, kur tik vėliau jėzuitai prisiminė vysk. Protasevičių, jį vadino universiteto fondatorium ir per ištisus 200 metų kasmet liepos 17 dieną arba po to sekantį sekmadienį šventė fundatoriaus dieną ir jo prisiminimui uždegdavo specialią žvakę, — kaip numatyta ordino konstitucijose. Todėl nėra jokios abejonės, kad Vilniaus universitetas yra Vilniaus vyskupo, taigi, pačių lietuvių fundacija. Karaliaus ir popiežiaus privilegijos buvo tikrai jų pareigų juridikiciniai aktai, kurie iš savęs nesudaro priklausomumo ryšio, panašiai kaip ir mūsų laikais miesto valdyba, davusi leidimą statyti namus, tuo dar netampa tų namų savininke arba statytoja, nors tas leidimas būtų taip būtinas, kad be jo nebūtų ir tų namų.

2

Viena iš tradicinių universiteto savybių yra jo autonomija arba savivalda, pagrįsta papročiais arba aukštesniųjų autoritetų garantuotomis laisvėmis. Kaip tik norėdamos tvarkytis nepriklausomai nuo kitų ir susikūrė pirmosios mokytojų ir mokinių bendruomenės — „universitas docentium et studentium“. Panašiai kaip miestų amatninkai, pirkliai, raštininkai ir kiti bendrai naudai dirbantieji, taip ir mokyklose mokantieji bei jas lankantieji įeikėjo palankesnių darbo sąlygų, daugiau autonomijos ir patogesnės, siekiamą tikslą labai atitinkančios, vidaus tvarkos. Norint, kad visa tai stovėtų ant stipresnių pagrindų, krepitaisi į krašto valdovus, į imperatorius ar į popiežius. Jų privilegijos ne tik garantavo plačias laisves, bet drauge užtikrino pagrindinę specifinę universitetų žymę: galią studijas baigusiems suteikti „ius ubique docendi“ — teisę visur dėstyti.

Absoliučios laisvės tačiau niekur ir

Šaltinis: Vytauto Kaulos sukurtas modelis, minančio Vilniaus universiteto 400 metų sukaktį, astrofilius. Modelis išleistas Los Angeles Lietuvių akademijos filialu.

niekuomet nebuvo pasiekta. Visų pirma viduramžių universitetai, kaip ir apšvietimo amato visuomenė, turėjo atsiemti ir tris poliūs: fides, militia, sapientia — i tikėjimą, savo krašto apsaugą ir tiesos bei išminties siekimą. Bet netrūko ir kitų ribojančių veiksnių. Bažnyčia norėjo turti savo žodį, pasaulietinė valdžia kėlė savo sąlygas, įtakingi fundatoriai ir galingi dignitoriai reikė savo pretenzijas. Vienur daugiau, kitur mažiau, tačiau visuomet ir visur universitetai neišvengė juos ribojančios įtakos iš valdančiųjų ir tuo metu visuomeninį gyvenimą veikiančiųjų pusių.

Vilniaus universitetas nuo pat jo įsteigimo dienos per du šimtmečius buvo jėzuitų universitetas. Tai reikė, jog jam iš anksto buvo nustatyta veiklos apimtis ir kryptis. Kaip visas ordinas pasirinko tokiu mastu lig tol nepraktikuotą centralizuotą veiklos formą, taip ir jėzuitų vadovaujamiems universitetams galiojo iš viršaus nustatyta ir daugiausia centriniai reguliuojama tvarka. Tai turėjo savo gerųjų ir mažiau gerųjų pusių. Buvo gera, kad Vilniuje universitetas galėjo tuoj pat tvirtai atsistoti ant kojų ir nereikėjo būkštauti dėl savo išlikimo. Jame tuojau pat buvo pritaikyta kitur jau gerai išbandyta studijų programa ir mokymo metodika. Visų universitetų pradiniai sunkumai surasti tinkamų profesorių Vilniaus atveju buvo nugalėti be didelių sukrėtimų: ordinas jų parūpino, kiek tik reikėjo, net iš tolimos Portugalijos, Ispanijos ar Anglijos. Nuolatinis universitetui vadovaujantių jėzuitų ryšys su savo centru apsaugojo Vilniaus universitetą nuo vienašališkos lenkiškos įtakos, kuri kitose aplinkybėse jau nuo pat pradžios būtų nulūmusi visą tolimesnį universitetų vystymąsi. Tie,

kurie pirmiaisiais dešimtmečiais vadovavo Lenkijos ir Lietuvos jėzuitų veiklai, vadinamieji provinciolai, buvo ne lenkai, o kitataučiai: ispanas Pranciškus Sunjeris, miręs 1580 metais, nesulaukęs nė 50 m. amžiaus, po jo italai, Jonas Paulius Campano, Liudvikas Maselli ir Bernardas Confalieri. Jie, būdami tautybe neutralūs, galėjo geriau suprasti specifinius lietuvių reikalus ir, iškilus su lenkais nesantaikoms, galėjo tinkamiau ginčą išspręsti. Panašiai buvo pradiniam laikotarpiui ir su universiteto vadovais. Po pirmojo rektoriaus lenko Petro Skargos (kuris vos pustrėčių metų teigė tas pareigas) antrasis lenkas tą vietą užėmė tik po 13 metų. Tuo tarpu universitetui vadovavo jaunas iš Gudijos kilęs, bet ir lietuviškai mokėjęs Paulius Bokša. Po jo ilgą laiką rektoriavo ispanas Garsias Alabiano. O kai šis su kard. Jurgiu Radvilu persikėlė į Krokuvą, rektorium tapo prišas Fridrikas Bartas, ir tik po jo tos pareigos atiteko iš Poznanės kilusiam, bet jau daug metų Vilniuje profesorium buvusiam lenkui Leonardui Krakeriui. Visi tie faktai liudija apie gerokai diferencijuotą aukštosios mokslo įstaigos Lietuvoje raidą jau nuo pat jos egzistavimo pradžios.

Kad Vilniaus universitetas du šimtmečius buvo jėzuitų rankose, turėjo, žinoma, ir savo silpnų pusių. Tam tikras ribotumas neleido pasireikšti įvairumui, moksliniam visapusiškumui. Jau iš anksto buvo nustatyta pagrindinė mokslo įstaigos kaip katalikiškojo universiteto kryptis, reikėjo priimti kitų sudarytą statutą ir gana smulkiai išdėrtą reguliavimą, vadinamą „Ratio studiorum“ arba „Studijų tvarką“. Nors ir buvo tam tikrų vietų sąlygoms prisitaikymo galimybių, tačiau pagrindinė veiklos forma ir mokslinio darbo metodą reikėjo tiksliai vykdyti, kaip buvo numatyta minėtoje „Ratio studiorum“. Bet ir čia teisybės dėlei tenka pastebėti, kad kaip tik Vilniaus universitetas daugiausia prisidėjo savo vertingomis kritiškoms pastabomis, svarstant Romoje paruoštą „Ratio studiorum“ projektą. Jėzuitų vadovavimas Vilniaus universitetui taip pat veikė profesorių parinkimą. Iš vienos pusės buvo užtikrintas veikiančių katedrų aprūpinimas dėstytojais, bet iš antros pusės tai nemažai kliudė vystytis universitetui kaip mokslo įstaigai visuomet naudingam — kaip šiandien sakytume — sveikam plūralizmui. Su tuo, žinoma, yra susijęs tam tikras stagnacijos pavojus, kuris daugiau ar mažiau pastebimas Vilniuje antroje XVII amžiaus pusėje ir pirmiaisiais XVIII amžiaus dešimtmečiais.

moksleivių suskirstymą pagal jų pajėgumą ir palaipinįėjimą iš klases į klases, aiškiai nustatytą ir progresuojančią studijų programą, aktyvų mokinių dalyvavimą pamokose, dažnas pratybas. Iš Paryžiaus buvo perimtas kolegijos klasių skaičius ir jų pavadinimai, dienotvarkė, įvairūs egzaminai, iš klases į klases kelimas, mokinių pažangumo griežtas kontroliavimas, savitėje išeitų dalykų šeštadieniais pakartojimas. Iš ten pat atėjo mokytojų ir mokyklos vadovų autoriteto pabrėžimas, aukštesnėse klasesse dažnos disputacijos, visur skatinamas sveikas tarpusavio lenktyniavimas. Ne iš Paryžiaus, bet iš Ispanijos jėzuitai įsivedė paprotį premijuoti geriausius mokinius. Taip pat iš Ispanijos, ypačiai iš garsaus Salamankos universiteto, perėmė naująją teologijos kryptį, siekiančią darniai sujungti scholastiką su humanizmu. Joje nebuvo tenkinamasi tuščia spekuliacija, bet priešingai — skiriama daug vietos geresniam dogmų šaltinių pažinimui, ypačiai Šv. Rašto studijoms ir Bažnyčios Tėvų aiškinimui. Todėl atsiskaityta viduramžių vyruvusių Petro Lombardo „Sentencijų“ ir įmtasi komentuoti šv. Tomo Akviničio „Summą“, kur daug daugiau atsižvelgiama į vadinamus pozityvius argumentus. Ispanijoje plačiai vartojamas diktavimo metodas taip pat pamazų įsigalėjo visuose jėzuitų universitetuose. Šie ir kiti jėzuitų kolegijų savitumai anuomet teikė toms mokykloms ryškiaus pranašumo, galėtume sakyti, moderniško žymę. Garsūs anų laikų filosofas, indukcinės logikos pradininkas, Francis Baconas vieną kartą išsireiškė: „Pedagogikos reikalu, — pasakysiu visai trumpai: Kreipkitės į jėzuitų mokyklas, nes už jas nėra kitų geresnių!“ (De dignitate et augmento scientiarum, VII, psl.153).

4

Vilniaus universitete šiuo Paryžiaus metodu buvo dėstoma nuo pat jo įsteigimo. Dabartinės Lietuvos istorikai čia matė tarsi kokią sąmokslą prieš protestantizmą mūsų krašte įsigalėjimą. Jie laiko jėzuitų ordiną esant įsteigtą kovai su protestantizmu. Nors užkirsti kelią reorganizacijos Lietuvoje plitimui buvęs pats svarbiausias motyvas kvesti ir Lietuvą jėzuitus. Kol jėzuitai Lietuvoje buvę priversti kovoti prieš reformatus ir pravoslavus ir siekti mokslinio pranašumo, tol Vilniaus universitetas klestėjęs, jo mokslo lygis nuolat kilęs. Kai XVII a. pirmoje pusėje „laimėjo“ kontrareformacija ir įsigalėjo „katalikiška reakcija“ neberekėjo siekti mokslinio pranašumo, ir universiteto mokslo lygis pradėjo smukti. Tokie ir panašūs tvirtinimai dažnai kartojami komunistinėje spaudoje Lietuvoje (plg. tarp kitų: J. Jurginis, „Senasis Vilniaus universitetas“, Lietuva šiandien, 15 [1979], psl. 13-22).

Šitoks gana simplistiškas aiškinimas yra gana toli nuo tikrovės. Ne grynimas, kova ar pergalė grindė jėzuitų ordino kilmę ir veiklą, ne tie veiksniai lėmė ir Vilniaus universiteto įkūrimą ir jo tolimesnį raidą.

Pagrindiniu akstiniu steigti Vilniuje universitetą buvo noras, kad Lietuva ir, šiuo atžvilgiu prilygtų Lenkijai. Ten, veikė Krokuvos universitetas, panašus universitetas turėjo veikti ir Vilniuje. Ši mintis ne kartą sutinkama iš universiteto įsteigimo laikotarpio iškilusiuose šaltiniuose. Gal ryškiausiai tai pasakytą Vilniaus vyskupo Protasevičiaus 1577 m. liepos 8 d. rašytame popiežiui Grigaliui XIII laiške. Tuo metu buvo kažkodėl ypačiai susirūpinta Krokuvos universiteto išlaikymu. Kandangi apie tą laiką vysk. Protasevičius pradėjo konkrečius žygius gauti savo Vilniuje įsteigtai kolegijai universiteto teises, savaime kyla mintis, kad vilniškieji pastangos išjudino ir krokuviškos. 1577 metų Lenkijos bažnytinės provincijos sinodas Petrikave nutarė garantuoti Krokuvos universitetui finansinę paramą. Kiekvienai vyskupijai buvo uždėtas tam tikras metinis mokestis. Vysk. Protasevičius todėl ir kreipėsi į popiežį, kad šis jį atleistų nuo tos Vilniaus vyskupijai užkrautos kontribucijos. Jis galėjo taip rašyti popiežiui ir dėl to, kadangi pats nedalyvavo sinode; buvo pasiuntęs savo vietoje vieną Vilniaus kapitulos kanoniką. Savo prašymą būti atleisdam nuo pareigos mokėti mokestis Krokuvos universitetui išlaikyti jis grindė faktą, kad pats Vilniuje įsteigęs kolegiją, karaliai tikisi gauti universiteto privilegiją. Toji kolegija esanti Lietuvai ne mažiau reikalinga kaip Lenkijai Krokuvos universitetas, ypačiai kad lenkams nėra taip toli į kitus universitetus (be abejo, turi mintyje Pragę ir Vienos universitetus), kai tuo tarpu ir Vilniaus iki jį yra žymiai toliau. „Mūsų daugia neberekia Krokuvos universiteto — rašo vyskupas savo laiške — ir atstoję jo neberekis, nes čia turėsime ne mažiau mo-

(Nukelta į 3 pusl.)

B. Z. Lilius

Ontario aliejo parkas

33 knaustinėse Lietuvių mokyklų parodos, vaizdai atidaryti Jėzuitų centre, Chicagoje.

3

Tačiau viską draugai suėmus ir atidžiai pasvėrus kiekvieną už ir prieš argumentą, manau, galima tvirtinti, kad Lietuva, palyginus su kitomis Vakarų Europos valstybėmis, savo universitetu jei ir nepiravo, tai ir nė neatsiliko. Jėzuitai savo mokykloms pritaikė tai, kas anuomet buvo laikoma geriausia ir pažangiausia. Jose buvo mokoma pagal „Paryžiaus metodą“ — modus Parisiensis. Tai reikė solidžios bazės lotynų kalbos gramatikos dėjimą,

Jau tai, kad Lietuvoje prieš 400 metų buvo įkurtas universitetas, kuris išliko iki mūsų laikų, yra didžiulės vertės paminklas mūsų tautai ir mūsų kraštui. Nedaug terasime kultūrinių institucijų, kurios mūsų krašte tiek šimtmečių būtų pastoviai išsilaikiusios. Šalia vyskupijų, šalia kai kurių senų parapijų, vienuolių ir brolių vertai rikiuojasi ir Vilniaus universitetas. Dar daugiau, jis šioje rikiuotėje užima pirmąją vietą. Jis ne kurios nors Lietuvos dalies, bet visos tautos paminklas. Jis tuojau prigijo mūsų šalies intelektualinės kultūros dirvoje, joje našiai suklestėjo ir per tuos šimtmečius atnešė gražių vaisių: Lietuvą galutinai sujungė su Vakarų Europos kultūros šaltiniais, formavo krašto dvasišką, ypačiai jos elitą, paruošė didžiulią dalį krašto raktalus tvarkingų pareigūnų, daugybę valstybės tarnautojų. Jis perdavė iš kartų į kartas tautos kultūrinį palikimą ir nemažai prisidėjo prie savo kalbos išlikimo ir net ugdymo.

Tokie universiteto nuopelnai ne visiems tuoj pat aiškūs. Yra net tvirtinančių, kad Vilniaus universitetas beveik visą laiką, galima sakyti, net iki šio amžiaus vidurio buvo daugiau lenkų kaip lietuvių universitetas. Jo jubiliejų šiemet švenčia ir lenkai kaip Stepono Batoro universiteto 400 metų sukaktį. XIX amžiaus pirmiaisiais dešimtmečiais kaip tik Vilniaus universitete telkėsi pačios ryškiausios ir gausiausios lenkiškos pajėgos. Ir nuo pat pradžios viešpatavo jame lenkų kalba ir, reikia manyti, jų tautinė dvasia. Taip gali daug kam iš pirmo žvilgsnio atrodyti. Ne taip seniai prof. Vardys „Aiduose“ paskelbtame straipsnyje „Katalikiškoji rezistencija ir tautos likimas“ rašo, tiesa, turėdamas mintyje Bažnyčią Lietuvoje, bet tai lygiai, jei ne dar daugiau, galėtų tikti ir universitetui: „Lietuvos Bažnyčios istorikai, pradėdami Alekna ir baigiant Ivinskį, Gidžiūnų, Krausku ir Vaišnora, yra nedviprasmiškai nurodę, kad iki XIX a. vidurio, su mažais — ypač vyskupo Merklio Giedraičio valdymo — laikotarpiais Katalikų Bažnyčia palaikė Lenkijos valstybės ir kalbos dominavimą ir lengvino mūsų bajorijos bei negausių miestiečių asimiliaciją su lenkais...“ (Aidai 1978, psl.288). Labai abejoju, ar prof. Ivinskis, jei dar būtų gyvas, ir kiti čia paminėtieji istorikai sutiktų pasirašyti po taip suformuluotą, prof. Vardžio jiems priskiriamu tvirtinimu. Pabandykime mesti žvilgsnį į kai kuriuos istorijos faktus.

Visų pirma reikia nepamiršti, jog, jau kylant samanymui įsteigti Vilniuje universitetą, jame norėta matyti tarsi kokią paralelę, arba geriau sakant, priešpatastatymą Krokuvos universitetui. Kuo buvo Lenkijos

(Atkelta iš 2 psl.)

gibūtytų ir daug stropesnius profesorius...
nekalbant jau apie mokyklinę drausmę,
kuria čia kur kas daugiau rūpinamasi negu
ten Krokuvoje". Ir kad karaliaus duotame
universiteto įsteigimo diplome pakartotinai
pabrėžiama, jog naujasis universitetas turės
visas teises ir privilegijas, kurias turi Kro-
kuvos universitetas, tai tik dar labiau išryš-
kina vilniško universiteto su koku-
varkuokiu paraleliškumą. Pagaliau, kaip
antraprasti Lietuvos Didžiosios Kunigaikš-
tystės dignitorius, kurių didžiulė dauguma
buvo nekatalikai, nors ir nelengva širdimi
sutikimą Vilniaus jėzuitų kolegiją
pakelti į universitetą, jei nebūtų viską nulė-
męs jų noras Kunigaikštystėje turėti savo
mokslo įstaigą? Jie baiminosi (ir ne
ovdubę pagrindo) dėl daugumos jų išpažįstamos
konfesijos likimo, bet galimybę turėti savo
universitetą nulėmė jų galutinį sutikimą su
karaliaus išduotu diplomu.

5

Kad Lietuvoje ir po Liublino unijos — o
tik tik dėl tos pačios unijos ir ją suda-
rėn iš lenkų pusės nedraugiškų veiksmų,
kurie priėjo moralinei prievartai — dar
grybes desimtmecius reikėsi tam tikras prieš
lenkus antagonizmas, liudija ir universiteto
istorijos šaltiniai. Būdingas šiuo atžvilgiu
yra Mikalojaus Kristupo Radvilo Našlai-
čio 1577 metais lenkškai rašytame laiške
savo broliui Jurgui, tuomet Vilniaus
vyskupui koadjutorui, įsakmus primi-
nimas: „Wasza Miłość Litwin, nie Polak —
ty Malonybe, esi lietuvis, ne lenkas.

Laikykis, Jūsų Malonybe, savo tautos, to
neslėpdamas. Lenkai supranta, kad negali
jos paglemžti, todėl stengiasi visokiais
būdais jai kenkti". Nežinia, kokia proga
rašytas tas laiškas. Jis tebėra neišleistas
Lankijos archyvuose, tiksliai minėta
užtikau viename leidinyje pacituotą
Wisner. Najjaśniejsza Rzeczpospolita,
Warszawa 1978, psl. 17).

Tas antagonizmas buvo jaučiamas ir
tarp pačių jėzuitų. Kai 1580 m. mirė pirma-
sis Lankijos provincialis, ispanas Pran-
ciskus Sunjeris, nuncijus Caligari rašė
(1580.XI.1) į Romą kardinolui Ptolomėjui
Gabinui, Noriu priminti, kad naujuoju provin-
cioliu būtų paskirtas užsienietis, nes jei bus
paskirtas lenkų tautybės, neturės pasise-
kimo". (Reikia nepamiršti, jog tuomet Lie-
tuvai, taigi ir Vilniaus universitetas, buvo
Lankijos jėzuitų provinciolio žinioje).
Kiek vėliau (1580.XI.24) tas pats nuncijus
priminė „Provinciolu tegul neskiria
lenkų, kaip esu jau an kartą rašęs". Iš tik-
rovų provinciolu buvo paskirtas italas Jonas
Paulius Campano, buvęs A. Posevino paly-
dininkas kelionėje į Maskvą pas Joną Žiaurųjį.

Lietuvių ir lenkų jėzuitų Vilniuje įtem-
pus santykius vaizduoja ir kaunietis Lau-
rynas Monikovyjus savo laiške į Romą, rašy-
tame Vilniuje 1595 m. vasario 6 d.: Vilniaus
mieste religingumas ir pamaldumas jėzuitų
pastangomis esąs ganėtinai ir nuolat stip-
tėja. Bet kituose Lietuvos miestuose,
miesteliuose ir kaimuose toks pat graudus
vaizdas (lotyniškai: „more veteri miserabilis
Lituanica"; — pažodžiui būtų: senų papročių
vargė Lietuvelė). „Gyventojų tokia tike-
lumo dalykuose ignorancija, kad didesnės ir
mažesnių kraštuose nerasi". Monikovyjus skun-
džiai, kad labai maža tesą lietuviškai
mokančių klebonų, nedaug ir jėzuitų galin-

čių lietuviškai apaštalaui. Tokiai didelei
vyskupijai tik šeši auklėtiniai seminarijoje.
Neturtingųjų bedrąbūtyje šiaip taip išlai-
koma 12. „Šiaip lietuviams čia niekas nesi-
rūpina (de cetero nulla cura Lituanorum)" —
rašo toliau Monikovyjus. „Yra čia popie-
žiaus seminarija ir daug visokių bendra-
bučių. Tačiau tebūna Jums, Garbingasis
Tėve (turi mintyje ordino generalinį virši-
ninką), žinoma, kad mūsų šiemis Tėvams
lenkams proteguojant savo krašto jau-
nuolius, beveik jokiam lietuviui nepavyksta
patekti į tą seminariją. Ir dėl to daug gabių
(lietuvių) jaunuolių, kurie vėliau galėtų pu-
kiausiai dirbti pastoracijoje, išlaikomi
nepasiturinčių tėvų, pastudijavę kelerius
metus, nebeturėdami ištekių tolimesnės
studijoms, didžiai skaudančia širdimi yra
verčiami imtis prekybos arba kokio kitokio
amato". Todėl jis ir prašas T. Generolą, kad
savo tėvišku gerumu kaip nors padėtų Vil-
niuje besimokantiems jaunuoliams lietu-
viams (Jėz.arch. Romoje, Germ. 174 f. 108r-
v). — tai tikrai įdomus lietuvių jėzuito
laiškas. Jis vaizdžiai patvirtina apverttiną
lietuvių padėtį Vilniaus vyskupijoje, kurią
tais pat metais vizitavo nuncijaus atsiųstas
vizitatorius A. Komulėjus. Jis pasirūpino,
kad vyskupijos seminarija ir prie akade-
mijos esanti vysk. Protasevičiaus įsteigta
„bursa Valeriana" gautų daugiau lėšų savo
išlaikymui, su sąlyga, kad būtų išlaikomas
tam tikras lietuvių skaičius ir kad juos pri-
žiūrėtų senjoras taip pat lietuvis.

Iš ką tik minėto T. Monikovyjaus laiško
matyti, jog jau tuomet buvo pastebimos
savanauđės lenkų užmačios. Bet drauge šis
laiškas liudija, kad lietuviui nebuvo nusista-
tę viską tylomis priimti.

Vienas iš uoliausių lietuvių reikalų Vil-
niuje užtarėjų buvo anglas jėzuitas, akade-
mijos profesorius Adomas Brokas. Jis apie
20 metų dėstė Vilniuje moralinę teologiją ir
toku būdu paruošė keletą šimtų kunigų
pastoracijos darbui Lietuvoje. Dėl to jam
buvo labai gerai žinoma lietuvių katalikų
padėtis ne tik Lietuvos sostinėje, bet ir pro-
vincijoje. Matyt, didėjantys nesutarimai
tarp lenkų ir lietuvių vertė provinciolą
rimtai pagalvoti apie atskirus lietuvių jėzui-
tų provincijos įsteigimą. Apie tai sužinojęs,
T. Brokas 1595 m. gegužės mėn. gale rašė į
Romą: reikia pasirūpinti paruošti kuo dau-
giau lietuvių ir vokiečių teologijos bei filo-
sofijos specialistų. Nes jų esą per mažai, kai
tuo tarpu lenkai jų turi pakankamai.
Padalinus esančią Lankijos provinciją į dvi,
prie Lietuvos tektų priskirti Prūsiją ir Livo-
niją, todėl reikia paruošti specialistų ne tik
lietuvių, bet ir vokiečių. Brokas girdėjęs iš
vieno įtakingo Tėvo, kad lenkai, padalinus
provinciją, Lietuvoje nenorį pasilikti (kaip
jie sako) dėl baisių šalčių. Jis esąs tikras,
kad lietuviams ir prūsai labai mieliai imsis
studijuoti ir stropiai apaštalaui, jei matys,
jog su jais skaitomasi (Jėz.arch.Romoje,
Germ. 174 f. 238r).

Kitame, pusantro mėnesio vėliau rašy-
tame laiške T. Brokas siūlo, kad tarp provin-
ciolių patarėjų ir taip pat tarp universiteto
rektorius patarėjų visuomet būtų ir lie-
tuvis; kitaip galėtų atrodyti, jog viršininkai
su jais nesiskaita ir juos laiką nesuge-
banciais eiti šių pareigų. Anksčiau būdavo
tarp rektorius patarėjų ir lietuvių, bet šiuo
metu tokio nesą. Todėl jis siūlęs juo paskirti
T. Jeronimą Knišką (kitur jis vadinamas
Kiniškis). Toliau T. Brokas pastebi, jog
provinciolas bijas priimti į popiežiaus
seminariją keletą tikrų lietuvių. Tuo tarpu
seminarijoje esą ir prūsų ir tokių, kurie

moką vokiškai. Todėl jis prašas T. Generolą
išvaduoti provinciolą iš to skrupulo ir leisti
jam į šią seminariją priimti bent 6 lietuvius,
gerai mokančius lietuviškai. Nes labai
trūksta lietuvių kunigų; parapijų klebonai
dažnai nesuprantą savo parapijiečių ir šie
negalį su klebonu susikalbėti. Dėl tos prie-
žasties parapijos ilgą laiką liekančios be
savo kunigo (ten pat, Germ. 175 f. 36v).

Po dvejų metų ir pats provinciolas
Bernardas Confalonieri, rašydamas į Romą,
užsimena apie Vilniuje tarp jėzuitų jaučia-
mas tarsi dvi partijas: lietuvių ir lenkų; bet
jos esančios ne viešos ir nedrumsčiančios
bendros veiklos (ten pat, Germ. 177 f. 149r-
v).

Dėl provincijos padalinimo 1597 metais
vėl pasisakė minėtasis T. Brokas. Jis
nežinojo, jog provinciolas Confalonieri su
savo trim patarėjais numatęs provinciją
taip padalinti, kad Lenkijai tektų Prūsai, o
Lietuvai Livonija. Brokas tačiau buvo įsti-
kinęs, kad šitoks paskirstymas būtų žalingas
Lietuvai. Todėl jis rašė į Romą T. Gene-
rolui: „Kadangi lenkai savo reikalus
stropiai gina ir nėra kam rūpintis lietuvių
reikalais" (Et quia Poloni diligenter agant
in hac re causam suam et nemo est, qui
Lituanorum agat), tai jis nusprendęs tiesiai
pasakyti visa, ką jis galvojęs. (Tą sakinį
Brokas savo laiške pabraukė). Jis prašo T.
Generolą pasigalvoti vargšes Lietuvos (ut
misereatur miseræ Lituanie) ir nesutikti
su tokio padalinimu, kur viena provincija
klestėtų, o kita sunyktų. Tame dalyke galįs
partirti ir T. Maselli (ankščiau buvęs provin-
ciolas, tuomet gyvenęs Romoje, genera-
linėje kurijoje), kuris labai gerai žinąs visą
padėtį ir buvęs visuomet palankus lietu-
viams (et res nostras optime novit et mag-
nus semper fuit fautor Lituanorum) T.
Brokas pataria Prūsų kolegijas palikti
Lietuvos provincijai. Kitaip Lietuvai teliktų
vienintelė didelė kolegija ir universitetas
Vilniuje, kai tuo tarpu Lenkijai turėtų net tris
panašias (kad ir ne universitetines) kolegi-
jas: Kališe, Poznanėje ir Braunsberge.

Poetas, rašytojas, vertėjas Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis, kuriam š. m. rugšė-
mėn. 10 d. suėjo 70 metų. Tai Brazdžio, Aisčio, Miškinio poetų kartos
bendramiškis. Išleistas Alfonso Tyruolio poezijos knygos yra šios: „Vyturėlis“
(1925 m.), „Pavasario saulė“ (1935), „Kelionė“ (1950), „Laukų liepsnos“ (1954),
„Sakra Via“ (1961), „Metų vingiai“ (1963). Suredagavo poezijos antologijas:
„Marijos žiedai“ (1933), „Marijos žemė“ (1959), „Nemarijos žemė“ (1970).
Shakespeare'o, Dantės, Goethės, Schillerio, T. Elioto, Rilke ir kitų anglų, vo-
kiečių ir italų poetų vertėjas lietuvių kalbon. Taipgi lietuvių kalbon išvertė
B. Bjoernsono apysaką „Solbako Sinevė“, W. Scott'o romaną „Kventinas Dur-
vardas" ir kt. Literatūros temomis rašė periodinėje spaudoje, žurnaluose bei
įvairiose akademinio leidinio. Yra žymiosios Brockhauso enciklopedijos
lietuvių literatūros bendradarbis. Pokario metais Amerikoje ilgiausiai profes-
riavo Notre Dame katalikų universitete, South Bend, Indianoje. Šiuo metu gy-
vena Chicagoje. Sukurtinė proga spausdiname pluoštą naujųjų Alfonso Ty-
ruolio eilėraščių.

Alfonsas Tyruolis

PJOTIES METAS

Ant liepos mėnesio palaukių
Pabiro rytmečio rasa.
Aš, tavo buvusi jaunystė,
Ten pabėgėsiu dar basa.

Zydiųjų rugiagėlių pilna
Ir raibte raibsta akys nuo
Ten bėliepenojančių aguonų,
Skaisčių kaip rubino akmuo.

O pilnos varpos linksta, svyra,
Tarytum laukdamas, kad ryt
Sugrįš tasai, kura grūdą sėjo,
Gražiai jas žemėn suguldyt.

SAUSAS RUDENIO LAPE

Sausas rudens lape,
greitai nešamas vėjo
į šaltus kapus!

Mano liūdėsy mielas,
mano liūdėsy šaltas,
mūsų laikas trapias:

Reikia kartą išeiti,
reik sudiev pasakyti
ir laukams, ir gėlėms,
ir dainoms, ir keliems
dar palikusiems
savo draugams.

PEDSAKAI

Greit praskrenda paukščiai
Ir dingsta juodam debesų.
Kaip lengva pranykti —
Čia buvai, čia nesė.

Greitai gėlės nuvysta,
Drėkta tyliojo užmarsty.
Prie kapo suplūto
Veikiai gūla kiti.

Duok, Viešpatie, žemėj,
Kur marų žingsni dedu,
Nors kiek atsimuši
Nemurmo pėdų.

KATARSIS

Atgimus saulė dega, žėri,
Vėl nardo joj blaivi diena,
Dar vakar sopulį ji gėrė,
Naša sunkiaja nešina.

Tačiau regi: Trumpėja naktys,
Trumpėja sielvaras skaudus.
Ir marių bangos ima plaktis
Kaip liepsnos ir žvėntus krantus.

Dar žingsni, kitą, duolai ranką,
Ir veikiai būsim ant anos
Viršūnės, kurioje nesenka
Šaltimis Meilės amžinos.

Vienas Vilnius negalėtų užtikrinti pakan-
kamo priešauglio, nes iš kolegijų Livonijoje ir
Lietuvos rytuose, kur katalikų tik mažuma,
nesą tiek kandidatų į jėzuitus, o jų būta
nemaža iš Braunsbergo kolegijos. Livonijai
reikia žmonių, mokančių vokiškai; iš kur jų
gauti, jei Prūsai būtų atskirti nuo Lietuvos?
Esąs rimtas pavojus ir pačiai Vilniaus
akademijai. Jei nebus pakankamai jaunų
jėzuitų, sumažės filosofijos ir teologijos stu-
dentams, kas norės tiems keliems skai-
tyti mokslinį kursą? Be to, prūsai geriau
sutaria su lietuviams negu su lenkais. Tai
visi žiną, kurie tik turėję reikalų su tais žmo-
nėmis. Jis pats (T. Brokas) daug metų tai
stebėjęs pokalbiuose su iš tų sričių kilusiais
jėzuitais. Jam taip pat žinoma, kad Prūsų
vyskupai norėtų eiti iš vien su lenkais, o ne
su lietuviams. Bet — nesą ko dėl to
stebėtis, nes vyskupai yra lenkai. Jei jie
būtų prūsai, kitaip galvotų. T. Brokas duoda
dar kitų argumentų, kurių visų negalime čia
smulkiai nagrinėti (Jėz. arch. Romoje,
Germ. 177 f. 38). — Šiek tiek ilgiau sustojau
prie šio T. Broko laiško, nes iš jo gerai ma-
tyti, kokios problemos vargino ne 20 metų
neišgyvenusį Vilniaus universitetą, ir
drauge iš jo galime šiek tiek pajusti simpa-
tiško londoniečio Adomo Broko nuoširdžias
pastangas būti lenkų skriaudžiamų lietuvių
advokatu.

Praėjo dar daugiau kaip 10 metų, kol
Lietuvos jėzuitų provincija 1608 metais buvo
visiškai atskirta nuo Lankijos provincijos.
Tačiau T. Broko patarimai ir įspėjimai
nebuvo veltui. Nuo 1598 metų Lietuvai buvo
paskirtas viceprovinciolas ir jam buvo pa-
vesta rūpintis ne tik Lietuvos Didžiojoje
Kunigaikštystėje esančiomis ordino įstaig-
omis, bet jo žinioje buvo ir Rytprūsų
Braunsbergas, Mozūrų Pultuskas ir net apie
tą laiką atidaryta Varšuvos rezidencija.
Taip vėliau liko ir nepriklausomoje Lietu-
vos provincijoje. Šiandien mums sunku su-
prasti tokias anomalijas, kaip Varšuvos
jėzuitų namai, prie kurių netrukus buvo

atidaryta didelė kolegija, taip pat ir Plocko,
Pultusko bei Drohičino kolegijos įėjo į Lietu-
vos jėzuitų provincijos sudėtį, kai tuo tarpu
Lietuvos Brastrėje veikianti kolegija buvo
Lankijos provincijos žinioje. Iš čia ir visi tie
neusipratimai, pvz. kad XVII a. pabaigo-
je Varšuvoje kaip bedievis sudegintas iš
Brastras kilęs lietuvis Kazimieras Liščinskis
buvo laikomas Vilniaus universiteto auklė-
tiniu, kai iš tikrųjų jis, baigęs Brastrėje kole-
gijos klases, įstojo į Lankijos jėzuitų provin-
ciją ir jos įstaigose keletą metų studijavo
ir dirbo, nors kilme buvo lietuvis ir šalti-
niuose visumet vadinamas „lituanus". Dar
klieriku būdamas jis išstojo iš jėzuitų.

Vykiant tarp Lietuvos ir Lankijos
kolegijų padalinimą, nulėmė atskirų provin-
cijų išlaikymo ir sėkmingo vystymosi
išskaitiavimai; tai prisidėjo ir prie Vilniaus
universiteto pastovios raidos tiek studentų
tiek profesorių atžvilgiu. Tačiau žiūrint iš
tautinio taško, šitoks jėzuitų įstaigų ir teri-
torijos paskirstymas atnešė nemažą žalą.
Bet tai, man atrodo, buvo mažesnė blogybė
— „minus malum", nes priešingu atveju —
kaip jau tai pramatė T. Brokas — Vilniaus
universitetas greičiausiai būtų visiškai su-
žlugęs.

Tiesa, po įvykusio tokio padalinimo
grynai lietuviškas elementas tiek visoje
provincijoje, tiek ir tarp Vilniuje dirbančių
jėzuitų likdavo mažumoje. Nes iš tankiai
apgyventų Palenkės ir Mozūrų žemių įsto-
davo į Lietuvos provinciją nemažai skai-
čius lenkų; taip pat iš Prūsų krašto būdavo
nemažai vokiečių. Tikrų lietuvių ar žemaičių
(lituanų arba „samogitai" — tos dvi savokos
būdavo visą laiką iki jėzuitų panaikinimo
greitai skiriamos) tebdavo trečdalis arba
ketvirtadalis. Tai galima kai kuriais laiko-
tarpiams gana tiksliai nustatyti, paana-
lizavus Lietuvos jėzuitų provincijos katalo-
gus. Vilniaus universiteto studentų tikslaus
į tautinio pasiskirstymo, neišlikus imatri-
kuliacijos knygoms, deja, neįmanoma nu-
statyti.

(Bus daugiau)

Alfonsas Petrulis

Šiandienos uostas Australijoje

Is lietuvių nuotraukų kasmetinės parodos šiuo metu vykstančios Jaunimo centre, Chicagoje

Petro Klimo atsiminimai

(Atkelta iš 1 psl.)

šėvičius stoji už socializmą, bet kartu ji skelbė rusišką, ir net rusų kalba turinti būti visų tautų kalba" (175 psl.).

"Iš visų informacijų, kurių mes turėjome apie Kapsuką, apie revoliucinį pogrindį ir jo nelietuvišką sudėtį, mums atrodė, kad visas tas priemonės Rusija panaudoja savo imperialistinėms užmačioms realizuoti be galo patogiame apstovose, kai Lietuva beveik dar nebuvo gimusi... Tuo tarpu mums buvo žinomas Kapsuko vyriausybės sudarymas, kuris įžiliai skelbė Lietuvą unijai su Baltarusija, t. y. ir su Rusija. Gruodžio mėn. 16 d. manifestas taip pat kalbėjo mums svetimu balsu ir, rodos, tegelbėjo Rusijos nedalumą. Juk ir Leninas pykdamas smerkė tokius 'niekšus' (podlecov), kuriuos jis pavadino 'didžiuraisiais deržimordomis', priešingais proletariato ideologijai.

"Visi revoliuciniai pasireiškimai tiek Vilniuje, tiek provincijoje rodytė rodė, kad Lietuva jiems visai nereikalinga, ypač lietuviškoji Lietuva. Svarbesnė buvo Rusija arba revoliucinė Vokietija... Naujoji valdžia turėjo eiti 'ranka už rankos' su Rusija. Už tai jai 'užtikrinta visokerioji Rusijos parama'. Mums skuba į talką su išplestomis raudonomis vėliavomis mūsų broliai raudonarmiečiai" (226 psl.).

"Ypatingai enigmatiška mums tada rodėsi šimtmetinė pavergė, kurią paveldėjo chaotiška, išbadėjusi masė ir kuri be atodairių veržėsi sotintis svetimos žemės. Net jeigu mes būtume patikėję, kad Kapsukas su tais Dimašteiniais, Aizkais, Vainšteiniais, Cichovskiais, Jakševičiais ar Karnavičiais ateina laiminti Lietuvos, tai jau tas anksstinis susirėmimas su Baltarusija ir rusų raudonarmiečių veržumas būtų neišvengiamai kurstę įtariamą, kad tai esąs tik klaidingas manevras vėl mus paglemžti, kaip tai kėsinosi padaryti lenkų dvarininkai su savo 'penktąja kolona'" (182 psl.).

Anot P. Klimo, gal tik vienas Leninas buvo pajutęs prieš mirtį, kokioje baisioje baloje atsidūrė nerusas tame Rusijos "interacionalizme":

"Leninas bent jautė ir rašė, kad 'kitataučiai laisvę Rusijos Sąjungoje tebuvo tuščias žodis, kuris negalėjo tų tautų apginti nuo įsiveržimo to tikrojo ruso, didžiurio šovinio, tikrai sakant, niekšo ir smurtininko, koks yra tipiškas Rusijos biurokratas. Nedidelis tarybinis ir sutarybintų darbininkų skaičius skęs šioj šovininio didžiuriosio šlamšto jūroje, kaip musė piene" (Žiūr. V. I. Leninas 1922-23 m. "testamentas" — "Laisvės suvažiavimui" (182 psl.).

"Mes tatau jautėme, einant Kapsukui su rusų armija į Vilnių, ir stebėdami Lietuvą jo 'penktosios kolonos' rusofilizma, tik iš viršaus pateptą tuščiai barškančiu interacionalizmu. Kas iš to, kad Leninas mušėsi į krūtinę, išpažindamas: 'Mes didžiurios tautos nacionalai, nusikalstame nesuskaitomais smurtais ir prievartavimais — patys to nepastebėdami ir mažas tautos įeidinėdami'. Tikrovėje tas prievartavimas ir įeidinėjimas tęsėsi per visus penkmečius ir septynmečius, ir nieks iš bolševikų neskyrė, kaip kad buvo mėgę nes daryti Leninas, tautos — engėjos nacionalizmo nuo mažosios tautos nacionalizmo. Gal jis vienas tebuvo pajutęs, kokioj baisioj baloj tada atsidūrė nerusas tame Rusijos 'in-

ternacionalizme', kuris skelbė visų tautų lygybę, o iš tikrųjų šlykščiai visur švaistėsi smurtais, kaip didžiuriosios deržimorda" (183 psl.).

Štai kaip P. Klimas pavaizdavo tuometinę nuotaką ir tuos pasipėstus slautus, kuriuos ruošė Lietuvai Maskvos statytinis Kapsukas.

Maskvoje paruoštame, 1918 m. gruodžio 16 d. Manifeste skelbiama "Lietuvos ir Baltarusijos komunistų partijos centro komitetas apskelbė laikinąją revoliucinę Lietuvos darbininkų valstiečių vyriausybę" su Kapsuko priešaky.

Taigi, jau ne Lietuvos, o Lietuvos Baltarusijos komunistų partijos vardu skelbiama Kapsuko vyriausybės sudarymas.

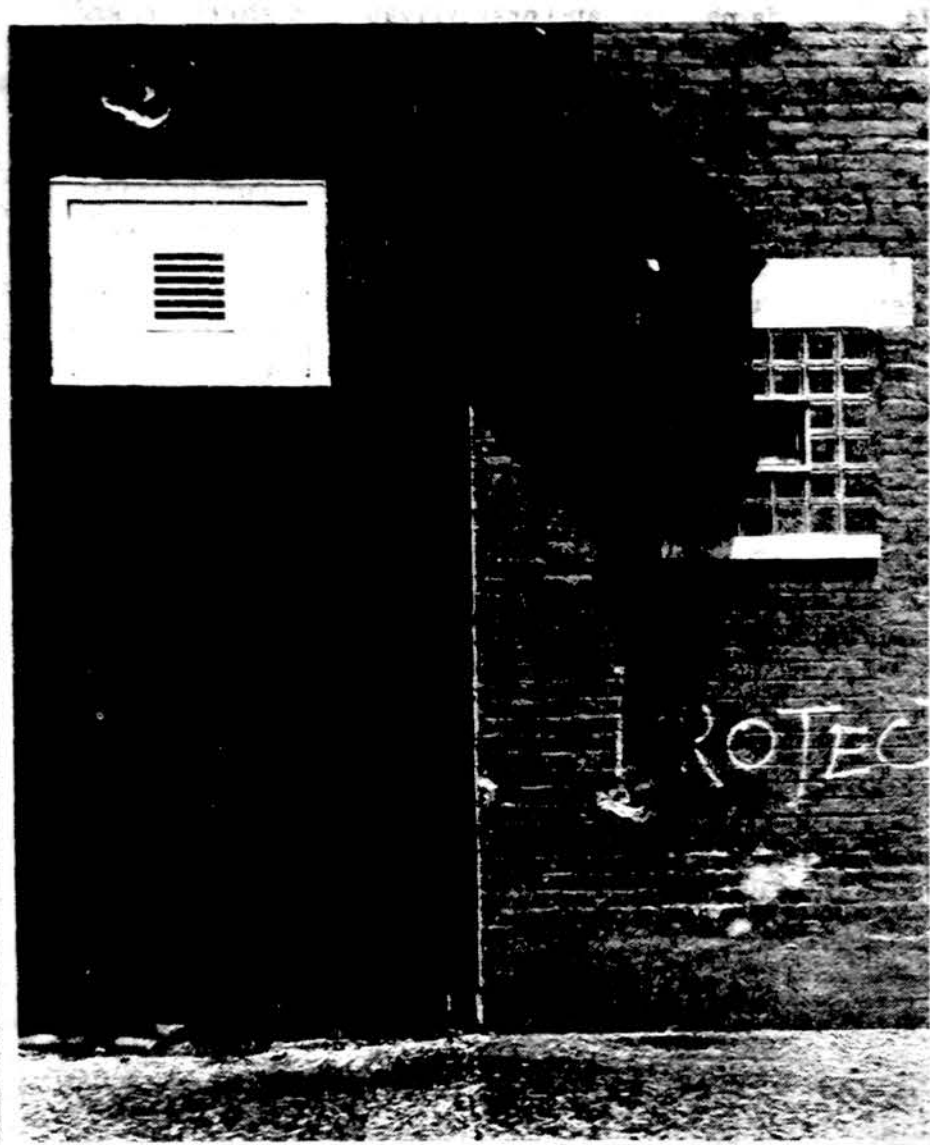
Kad manifestas buvo paruoštas Maskvoje, tai atvirai byloja P. Vitkauskas mūsų jau aukščiau minėtoje knygoje.

"PKP centro komitetui, ruošiant manifestą, teisingai taikyti Lietuvai lenininį tautų apsisprendimo teisės (iki pat atsisakymo ir savarankiškos valstybės sudarymo) principą padėjo RKP(b) centro komitetas. Manifesto rankraštis, kuriame yra svarbių J. Stalino pataisų, saugomas TSRS CVSRA.

Pagrindiniame manifesto projekte buvo pasakyta, kad Tarybų Lietuva įeina į RTFSR. Vėliau RKP(b) CK patarimu ši orientacija buvo pakeista. V. Kapsukas, nušviestas manifesto parengimo darbu, rašė, kad minėta vieta buvo kitaip performuluota: "Tarybų Lietuva ateityje eis rankon su Tarybų Rusija ir visomis kitomis šalimis, einančiomis socialistinės revoliucijos keliu". Manifesto pabaigoje buvo išbrauktas ir šūkis "Lai gyvuoja vienybė su RTFSR", bet tuo RKP(b) CK norėjo labiau pabrėžti Tarybų Lietuvos respublikos savarankiškumą. "Savarankiška būdama, ji ateityje gali laisvu noru susijungti su RTFSR ir kitomis socialistinėmis valstybėmis. Politinės to reikšmės mes tuomet dar nesupratome" — pažymėjo V. Kapsukas" (89 psl.).

Gal ir tiesa, kad tuo metu Kapsukas nesugebėjo suvokti, kad jo uždavinys yra paskelbti tarybų Lietuvą, kad tuoj pat ją sujungus su Baltarusija, k. Kapsukas ir padarė 1919 m. vasario mėn. Kad neliktų bet kokios abejonės, kad Lietuvos komunistų partija buvo tik Rusijos padalinys, tai patvirtina tas pats P. Vitkauskas, cituodamas 1919 m. kovo 18—23 dienomis įvykusio RKP(b) VIII suvažiavimo ištrauką: "Šiuo metu Ukraina, Latvija, Lietuva ir Baltarusija gyvuoja kaip atskiros tarybų respublikos. Kartais suvažiavimas pabrėžė: (...) turi būti vieninga centralizuota Komunistų partija su vieningu CK (...) Ukrainos, Latvijos, Lietuvos komunistų centro komitetai turi partijos sričių komitetų teises ir yra visiškai pavaldūs RKP CK" (119 psl.).

Maskva ne tik redagavo manifestą, bet ir keitė jo tekstą pagal reikalą. Tyrinėjant sovietinius šaltinius, liečiančius Maskvos pastangas sukurti tarybinę Lietuvos respubliką 1918—1919 m., krito į akis kai kurie manifesto tekstų skirtumai. 1920 m. Liaudies komisariatų tautybių reikalams, vadovaujamas Stalino, paskelbė dokumentų rinkinį, liečiantį tautybių reikalus, pavadintą Politika sovetskoi vlasti po nacionalnym delam za try goda 1917. XII—1920. 1967 išleistas rinkinys Istorija sovetskoi konstitucii. Sbornik dokumentov 1917—

Eugenijus Būčinas Bridgeporto detalė
iš lietuvių nuotraukų šiuo metų parodos Jaunimo centre, Chicagoje

Nauji leidiniai

• Aleksandras Pakalniškis, GYVENIMO PAKELĖS. Viršelis Mykolo Morkūno. Išleista autorius lešomis 1979 m. Chicagoje. Techninis redaktorius Aleksandras Pakalniškis, Jr. Spaudė M. Morkūno spaustuvių Chicagoje. Knyga 384 psl., kaina — 5 dol., gaunama ir "Drauge".

Tai jau ketvirta šio pobūdžio

1967. Abejuose šiuose rinkiniuose tilpo Kapsuko manifestas. Pagaliau pavyko gauti iš Philadelphiaus universiteto bibliotekos Komunisto 3 nr., 1918 m. gruodžio 24 d., kuriame taip pat atspausdintas manifestas. Visi šie trys tekstai yra kiek skirtingi. Pvz., Komunisto tekste yra 4 str., kuris skamba taip: "Jokie tautų teisę apibrėžimai neleidžiami. Visos Lietuvos tautos turi lygias teises. Kiekviena tauta turi teisę naudotis savo prigimtąja kalba valstybės ir visuomenės įstatimais". Taip pat 16 str. paskutinis posmas, kuris skamba taip: "Statant mūsų naują gyvenimą taisyklėmis kaip ir Rusijos Socialistinės Federatyvinės Tarybų Respublikos pataisais, mes ir toliau eisime pety į pety su Tarybų Rusija ir visomis kitomis šalimis, einančiomis Pasaulio Socialistinės Revoliucijos keliu". Šių abiejų punktų nėra Stalino paskelbtame rinkinyje. Yra ir daugiau kitų žymių skirtumų.

Štai kaip P. Klimas įvertino Kapsuko žygį sukurti tarybų Lietuvą:

"Šiapus ar taip dalinamo tą laikotarpį, revoliucionieriai tada Rusiją gelbėjo, o juos gelbėjo Rusija. Lietuvos ten nebuvo" (227 psl.).

Aleksandro Pakalniškio knyga. Visos jos yra asmeniški atsiminimų knygos, kokių išvijoje jau turime apšiai. Tačiau Aleksandro Pakalniškio atsiminimai vis dėlto yra verti išskirtinio dėmesio net keleriopa prasme. Daugelio kitų atsiminimų, žinoma, su šimtimis, yra žmonių, arba neturintčių ką pasakyti, arba nemokančių pasakyti. Aleksandras Pakalniškis, kaip retai mūsųose, turi ką pasakyti ir moka pasakyti. Jo atsiminimai — tai labai intensyvi ir marga gyvenimo turėjusio žmogaus (jo paties) biografija. Bet parašyta kaip romanas, mokant pergventus įvykius apvilkti literatūrine forma, rikiuoti juos tam tikra kompozicine struktūra, taikliai pavaizduoti pagrindinio veikėjo (savęs paties) ir kitų gyvenimo bendraieivių įsimintinus charakterius.

Vaikystės, jaunystės, visokių darbų griebimosi metai, moksleiviškos dienos, universitetinės studijos Kaune, okupacijų ir bėgimo košmaras, pokaris Vakarų Vokietijoje iki pat šiandieninės Chicago aprašyta su nemeluotu atvirumu, atskirų epizodų puikiu išbaigimu, su visu Žemaitijos buitinių fonu, su nepamištamais žmonių portretais.

Raminta Jelenyčė Londonas
iš lietuvių nuotraukų knaustinėse parodos Jaunimo centre, Chicagoje

Pirmąją atsiminimų knygą pradėdamas, vargu ar Pakalniškis galvojo net apie visą keturtomį. O išankstinis viso užmojo planas būtų labai praveręs, nes knygose yra tam tikros įvykių maišties chronologinė prasme. Sakysim, jau ankstesnėse knygose aprašius ir jaunystę, ir mokslo metus, šioje naujausioje — "Gyvenimo pakelėse" vėl nuokama pirmaisiais puslapiais kone į pačius ankstyviausius vaikystės metus Žemaitijos gilumoje. Gal ir gerai, nes tie vaikystės epizodai tėvikiškie yra patys geriausi. Trečiasis jų skyrelis yra toks šedevriukas, kad nors dėk į chrestomatijas.

Tačiau pasitaiko ir tuštesnių, nuobodokai išstėtų epizodų, kaip tas pokario metais suklypusių dviračių važinėjimas išilgai visą Vokietiją.

Aplamai ne nuotykis, o akyklus dėmesys žmogui yra Pakalniškio stiprybė. Knygos finalas, skirtas broliui Aloyzui, tiesiog griežia už širdies! O panašių vietų yra ir daugiau.

Gerai šiu atsiminimų ypatybės vis dėlto tamsina per mažas paismas gramatikos, sintaksės, per mažas dėmesys sakinio stiliškai. Štai tik trijų rūšių pavysdžiai, kurių galima būtų pririnkti apšiai ir kurių galima buvo lengvai išvengti su bent kiek didesniu dėmesiu kalbai. Autorius nuolat ir nuolat kaip kokioj voikiškoj "Wortfollge" veiksmazodį "būti" ir aplamai veiksmazodžius nugarūda į sakinio galą: "Pionierių kareivinės, į kurias mes atvesti buvome, bauginanti vaizdą darė" (77 psl.). O kodėl nebuvo galima pasakyti lietuviškai: "Pionierių kareivinės, į kurias mes atvesti buvome, atrodė bauginančios". Rašoma "gresia", o reikėtų "gresia". Čionykštė šnekamoji mūsų kalba jau baisiai kupina kur reikia ir kur nereikia visų tų "duoda", "davė" ir t. t. Bent jau leidžiamose knygose šios išraiškos svetimybės turėtų tūmė kratytis. Tuo tarpu puslapiuose skaitome: "Laivas juda nuo mašinų, o į šonus besitiriantis bangos duoda smarkaus lietaus ir viesulo įspūdį" (323 psl.). Reikia tik tą "duoda" pakeisti žodžiu "sukelia".

Šitie kalbiniai nesklaidumai recenzentų jau buvo autoriui priminti ryšium su jo ankstesniųjų knygų pasirodymu. Tačiau, kaip grynas žemaitis, A. Pakalniškis užsispyrusiai laikosi savo. Bet tai nėra kokia pagirtina stiprybė, kaip nebūtų pagyrimas, jeigu kas sakytų, jog lietuvių yra labai atparūs kultūrai.

• ATEITIS, 1979 m. rugsėjo — spalio mėn., Nr. 7-8. Ateitinių Federacijos leidžiamas katalikiškos — lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., kituos kraštuose 7 dol., išskyrus Pietų Ameriką (5 dol.). Spausdina "Draugo" paustuvė Chicagoje.

Sis "Ateities" numeris skirtas Vilniaus universiteto 400 metų sukakčiai paminėti. Jį redagavo dr. Arūnas Liulevičius. Šiamiai atrodančius puslapius Vilniaus universitetą liečiantis straipsnis yra istoriko Vinco Liulevičiaus Duodamas pluoštas Kazio Bradūno Vilniaus temos eilėraščių. Žurnalą šį kartą labiausiai puošia mūsų dailininkų darbai, vaizduojantieji senojo Vilniaus miesto detales. Kiti naujos "Ateities" turinio akcentai: Antanas Macceina rašo apie Evangeliją ir kultūros savarankiškumą; spausdinami R. Šilbajorio, Jono Balio, Kleopo A. Girvilo, Petro Joniko, Kosto Ostausko, Leono Raslavičiaus pasisakymai liuanistinės katedros šėivijoje reikalui; spausdinama Vytauto Volero romano ištrauka; kaip ir visada — aktualūs redaktoriaus vedamieji, plati ateitininkiškosios veiklos kronika.

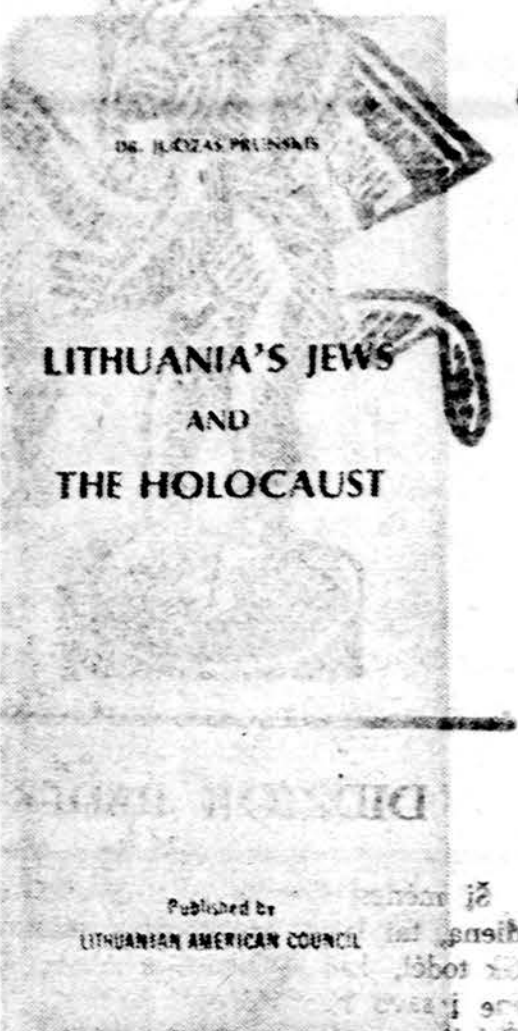
• I LAISVĖ, 1979 m. rugsėjo mėn., Nr. 76 (113). Lietuvių politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių Fronto Biūroliai. Redaguoja Juozas Kojelis, 747 — 23rd St. Santa Monica, CA 90402. Administruoja Jonas Prakapas, 14 Thelma Drive, Bakersfield, CA 93306. Žurnalas išleina tris kartus metuose. Metinė prenumerata: Australijoje, JAV ir Kanadoje — 7 dol., kitur — 5 dol.

Abu naujo numerio vedamieji "Mūsų atsakymas" ir "Kalbama monologu" užgriebia skaudžias sovietines ir vietines aktualijas. Ryšium su Tėvo Karolio Garucko mirtimi spausdinama ištrauka iš Bern. Brazdionio poemos "Vaidila Valilinas". Ištrauka pavadinta "Pamokslas". Aple Vatikano Rytų politiką rašo Vytautas Vaitiekūnas. Slapyvardžiu pasirašytas straipsnis "Paslaptis nepalaidota" yra įdomi staigmena, būdijanti, kad po 1926 metų perverno sušaudyti Kaune keturi komunistai buvo sušaudyti pačios Maskvos pagedavimu, norint jais atsikratyti, Lietuvos perspektyvas politinių ir kultūrinių požiūriu svarsto Z. V. Rekašius. Politinės veiklos kryptį siūlo Vilius Brazdionas.

Margoje apžvalginėje žurnalo dalyje Stasys Barzdukas atsako į jam pateiktus klausimus; spausdinamas pokalbis su dr. Jonu Grinūm apie jaunimo organizacijų būklę; nuviečiama kodėl iš Vilniaus buvo išvarytas Camberos (Australija) buv. LB apylinkės pirmininkas, kursantas Gintautas Kaminskas; duodama veiksmų ir aplamai veiklos apžvalga; minima LGB Kronikos suaktis; pasakojami įspūdingai iš LFB susibūrimo.

Vakaras su rašytoju Eduardu Cinzu

Belgijoje, Briuselyje, gyvenantis rašytojas Eduardas Cinzas šiuo metu lanko savo gimines Amerikoje. Atvažiavęs jam į Chicago, literatūros bičiuliams bus gera proga susitikti su rašytoju. Vakaras su Eduardu Cinzu įvyks šien dien (šeštadienį) 7 val. 30 min. vak. Jaunimo centro kavinėje. Kaip žinome, tai autorius pre-

• Dr. Juozas Prunskis, LITHUANIA'S JEWS AND THE HOLOCAUST. Published by Lithuanian American Council, Inc., 2806 West 63rd Street, Chicago, IL 60629; 1979 m.

Labai parankus 48 psl. ilmus trutas leidinys, nuviečiantis žydų bendruomenės Lietuvoje tolimąją praeitį ir ne taip tolimąją dabartį. Puslapiuose paskleista daug objektyvios žiūros, būtinos kartais per daug užaštrintiems lietuvių-žydų santykiams.

Leidinyje pateikiamos ir svarstomos temos susikirtusios su šiuos skyrius: Jews in Lithuania; Cultural Autonomy. During the Soviet Occupation; Jewish Holocaust under the Nazis; Saved Jews Disregarding Mortal Danger; Heroic Efforts; Letters of Gratitude; Unjust to Accuse the Entire Nation.

Kiekvienam žiūresniam lietuviui knygelėje iškeliami faktai yra daugiau ar mažiau žinomi. Bet leidinys visų pirma teiktinas tiems, kurie krevių informacijų dėka susidaro netikrą lietuvių-žydų santykių vaizdą.

Išvijos rašytojų antologijos anglų kalba sutiktuvės

Pirmą kartą laisvuosius Vakarų gyvenančių rašytojų kūryba tokia apimtimi dabar išleista anglų kalbon ir Lithuanian Library Press, Inc. ir Loyola University Press išleisti dideliu, liuksusiniu leidiniu. Antologijos redaktorė Alina Skrupakelienė ir daugelio žmonių intensyvaus darbo vaisius. Antologijos pasirodymas yra tikra mūsų literatūros šventė išvijoje. Šios knygos sutiktuvės, į kurias kviečiami antologijoje dalyvaujantys autoriai, visa visuomenė, įvyks Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje š. m. lapkričio mėn. 9 d. (atelnantį penktadienį) 8 val. vak. Sutiktuvėse vakaronėje kalbės "Lithuanian Writers in the West" antologijos redaktorė Alina Skrupakelienė ir Ilinojaus universitete liuanistiką dėstanti Marija Saulaitytė-Stankuvienė. Po trumpą žodį tars ir sutiktuvėse dalyvaujantys antologijos rašytojai.

mifotųjų knygų "Brolio Mykalo gatvė" ir "Raudonojo arklio vasara". Vakaronėje Eduardas Cinzas pasakaitys naujausios amerikybės ir interview formos bus pasikalbėta su rašytoju. Vakaronę rengia ir visus kviečia Santara-Sviesa. Programos moderatoriūs — Alg. T. Antanaitis.